

Istarskom saboru od 1861—1914, o nekim dokumentima iz 17. i 18. st., o arheografskoj djelatnosti Buzečanina Dragovana Šepića, o matičnoj knjizi vjenčanih od 1579—1664., o restauriranju i konzerviranju arhivske građe s područja Istre, o bužetskoj povijesnoj građi u Buzetskom zborniku i u izdanjima historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu, o rudarenju u Bužešćini u 18. st., o protestantskim odjecima u 16. st., o KNOO i drugim NOO-ima Buzet, itd. Cijeli skup je svojim sadržajem okrenut prema bogatoj prošlosti ovoga istarskog kraja, dijelom temama iz arhivske problematike, a dijelom iz povijesne baštine. Bez obzira što nije u cjelini bio posvećen glavnoj temi, ovaj skup je dobar doprinos boljem poznavanju i građe i povijesti Bužešćine. (PETAR STRČIĆ)

OLGA POPOVIĆ, »STOJAN PROTIĆ I USTAVNO RJEŠENJE NACIONALNOG PITANJA U KRALJEVINI SHS«, Beograd 1988. Monografija Olge Popović ima 155 stranica, a pored uvoda, zaključnih razmatranja, napomene i literature sadrži dva opsežnija dijela s potcjelinama: »Protić prema jugoslavenskom pitanju do ujedinjenja« i »O nastanku Protićevog nacrtu« i njegovoj sudbini o ustavnoj borbi do donošenja Vidovdanskog ustava«, te drugi dio: »Podela države na oblasti ili pokrajine po ustavnom nacrtu Stojana Protića«; »Pravno uređenje pokrajine po ustavnom nacrtu Stojana Protića«; »Državnopravni karakter pokrajinskog uređenja u Protićevom ustavnom nacrtu«; »Ideološki osnov i politički smisao Protićevog pokrajinskog uređenja«.

U uvodnom dijelu autorica — navodeći predmet istraživanja — naglašava da se on sastoji u otkrivanju pravno-historijskoga i »potencijalnog praktično-političkog značaja Protićevog ustavnog nacrtu«. Dalje navodi literaturu, ističe problem njezine oskudnosti te činjenicu da Protić u našoj historiografiji nije dobio svog biografa. Zanimljivo je i to da se o osobnom Protićevom arhivu nije moglo ništa pouzdano saznati. U prvome dijelu, a u okviru poglavlja »Protić prema jugoslavenskom pitanju do ujedinjenja«, autorica se najprije osvrće na zbivanja prije prvoga svjetskog rata, a zatim govori o nastanku Protićeva nacrtu i njegovoj sudbini tokom ustavne borbe u periodu do donošenja Vidovdanskog ustava. U drugom dijelu, pod naslovom »Podela države na oblasti ili pokrajine po ustanovnom nacrtu Stojana Protića«, autorica govori »o problemu podele države na oblasti u vreme nastanka prvog jugoslavenskog ustava«, i o podjeli na pokrajine u Protićevu ustavnom nacrtu. U poglavlju »Pravno uređenje pokrajine po ustavnom nacrtu Stojana Protića« O. Popović govori o organima vlasti u pokrajini, djelokrugu rada pokrajina, funkciji vlasti organa pokrajinske samouprave i nadzoru države nad njom te učesću pokrajina u obrazovanju i radu organa centralne vlasti. Dalje, autorica, u okviru posebnih poglavlja, obrađuje »Državnopravni karakter pokrajinskog uređenja u Protićevom ustavnom nacrtu« i »Ideološki osnov i politički smisao Protićevog pokrajinskog uređenja«. U zaključnom razmatranju autorica podsjeća da je Protić od juna 1917. do maja 1920. bio na čelu vlade Kraljevine SHS i »jedan od najutjecajnijih političara u procesu stvaranja jugoslavenske države«. Nakon rušenja Zenevskog sporazuma preuzeo je »kormilo unutrašnje jugoslavenske politike zvanice Srbije, a i Radikalne stranke u svoje ruke« i nastojao da oko jugoslavenskog ujedinjenja i unutrašnjeg uređenja države provede svoje zami-

sli.« Protić je svoje ideje razvio i uobličio ih u svibnju 1920, u nacrt ustava nove države i nadao se, budući da je bio predstavnik vlade Kraljevine SHS, da će taj ustav postati osnova za izradu konačnog ustava jugoslavenske države. Međutim, vlada, na čelu s Nikolom Pašićem, načinila je druge osnove prvog ustava Kraljevine SHS te nije usvojila načela državnog uređenja koje je predložio Stojan Protić. Na kraju, autorica ističe neke aspekte pojave nacrtu ustava Stojana Protića, odnosno na što bi se morao svoditi istraživački posao vezan za ovu temu, i to: »mere podrške i uticaj koje je Protićeva politička alternativa imala u stranci« i »istraživanje stvarnih mogućnosti traženja, tačnije, pronalazjenja sporazuma sa hrvatskim i slovenačkim građanskim strankama na bazi državnog uređenja koje je ovaj nacrt predviđao«. (A. VUKOVIĆ)

GESELLSCHAFT, POLITIK UND VERWALTUNG IN DER HABSBURGER-MONARCHIE 1830—1918, urednici Ferenc Glatz i Ralph Melville, Akademical Kiadó i Franz Steiner, Verlag, Budimpešta-Wiesbaden, 1987, str. 378. Zbornik radova Politika, društvo i uprava u Habsburškoj monarhiji 1830—1918 koju su uredili Ferenc Glatz i Ralph Melville vrijedna je knjiga koja sadrži niz studija mađarskih, austrijskih, jugoslavenskih, talijanskih i jednog američkog historičara, mahom nekadašnjih stipendista Instituta za evropsku povijest iz Mainza. Iako zbornik sustavno ne prati zbivanja u Monarhiji na cjelokupnom teritoriju u navedenom vremenskom rasponu, taj je nesklad s naslovom nadoknađen solidnom kvalitetom gotovo svih priloga koji se uglavnom ne ograničavaju na prikazivanje pojedinog vida određene problematike, već istraživačko pitanje svog rada uklapaju u strukturu cjelokupne Monarhije. Tako, prema se pojedine studije vrlo razlikuju po obuhvatnosti obrađene teme, pa primjerice Vasilije Krestić svoju pažnju usmjeruje tek na subvencionirani tisak na njemačkom jeziku u južnoj Ugarskoj nakon Austro-ugarske nagodbe, a Brigitte Mazohl-Wallnig analizira upravnu povijest lombardsko-mletačkog područja za neoapsolutizma, nijedan rad ne ostaje na pukoj činjeničkoj razini. S obzirom da većina radova uspijeva prikazati prožimanje različitih vidova složene društvene strukture, ovaj je zbornik vrijedan doprinos socijalnoj historiji koja u posljednje vrijeme i u nas nalazi sve više pobornika.

U ovoj kratkoj bilješci valja još spomenuti i dva važna pitanja kojima se radovi bave: problem mnogonacionalnosti Monarhije, posebice odnos prema nacionalnim manjinama u Ugarskoj, te proces prijelaza u građansko-industrijsko društvo koji je u pojedinim dijelovima Monarhije vrlo neravnomjerno tekao.

Zbornik sadrži slijedeće radove: Ferenc Glatz, »Ungarische Historiker — Historiker der Habsburgermonarchie«, Loránt Tilkovszky, »Adelige Opposition und Bauernaufstand und der Wiener Hof 1831—1832«, András Gergely, »Ugarns staatsrechtliche Stellung in der Habsburgermonarchie in den Aprilgesetzen von 1848«, Ronald E. Coons »Kübeck and the Pre-Revolutionary Origins of Austrian Neoabsolutism«, Brigitte Mazohl-Wallnig, »Überlegungen zu einer Verwaltungsgeschichte Lombardo-Venetiens im Neoabsolutismus«, Mirjana Gross, »Die Rolle der Eliten in der Modernisierung Nordkroatiens von den fünfziger bis zu den achtziger Jahren des 19. Jahrhunderts«, Miklós Stier, »Die technische Intelligenz und die Fragen der bürger-